WIKIPEDIA

Idioma Saa

Sa o **Saa** ye un idioma austronesia faláu nel sur de la Isla de Pentecostés en Vanuatu. Tuvi 2 500 falantes nel añu 2000.

Idioma Saa	
Faláu en	Vanuatu
Zona	Isla de Pentecostés
Falantes	2 500 (2001)
Familia	Austronesio Malayu-polinesiu Oceánicu Oceánicu meridional Vanuatu **Saa**
Dialeutos	Ponorwal Lolatavola Ninebulo
Estatus oficial	
Oficial en	*Nengún país*
Reguláu por	*Nun ta reguláu*
Códigos	
ISO 639-1	*nengún*
ISO 639-2	nengunu
ISO 639-3	sax (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sax)

Conteníu

Dialeutos

El idioma Sa tien dialeutos numberosos, ensin nomes o fronteres bien establicidos. Nuna xunta en 2008, los falantes reconocieron cuatro dialeuto principales, con variaciones sub-dialeutales y mezclandos de dialeutos en delles árees.

Los dos dialeutos centrales son relativamente mutuamente similares y son xeneralmente entendíos por tolos falantes. La mayoría de la escritura y de la busca en Sa foi n'unu d'estos dialeutos:

- Un dialeutu occidental ("Saa" con un llargu *a*) ta faláu na mariña del oeste cerca de Panes, Wali, Panngi y Ranputor.
- Un dialeutu oriental ("Sa" con un curtiu *a*) ta faláu nel sur-esti cerca de Ranwas. Una variante d'esti dialeutu coles vocales más llargues en pallabres ta falada en Poinkros nel sur alloñáu, y ta utilizáu nes recién traducciones del Evanxeliu pola Sociedá de la Biblia.

Hai tamién dos dialeutos periféricos, que son altamente distintivos y difíciles pa los falantes d'otros dialeutos pa entender:

- Un dialeutu del norte ("dialeutu F"), carauterizáu pola presencia del soníu *f*, ta faláu nel norte de la rexón, en St Henri (Fatsare) y por dalgunos en Corrió'gusuksu. Tien enllaces cercanos col vecín idioma Ske y con Doltes, el dialeutu estinguíu del pueblu Hotwata.

- Un dialeutu del sur ("*Hai*"), notable pa la xeneralizada sustitución de s con h, ta faláu en Badea Martelli (Harop) y Londar, y tien enllaces cercanos coles llingües de la isla Ambrym.

Fonoloxía

Les consonantes de Sa inclúin **b**, **d**, **g**, **h**, **k**, **l**, **m**, **n**, **ng**, **p**, **r**, **s**, **t** y **w**. Na mayoría de los dialeutos hai tamién **j** (dacuando escritu "ts"), que ye aparentemente un alófono de t atopáu antes de les vocales **i** y **o** anque los falantes considerar por separáu. La mayoría de los falantes tamién uso les labiovelares **bw**, **mw** y **pw**, anque pa dellos falantes de los dialeutos periféricos estos son indistinguibles de les consonantes normales **b**, **m** y **p**. Amás d'estes consonantes, el dialeutu del norte tien una **f** billabial. Nesti dialeutu, *s* puede ser pronunciáu como l'inglés *sh*.

Amás de los cinco vocaleses estándares (**a**, **y**, **i**, **o** y **o**), ta xeneralmente creyíu que l'idioma tien les mid-vocales altes **ê** (entemediu ente *y* y *i*) y **ô** (entemediu ente *o* y *o*). Non toos el autores reconocieron estes vocales adicionales, pero fueron aceptaos por profesores locales d'alfabetización vernácula y ta utilizáu nes traducciones del Evanxeliu pola Sociedá de la Biblia. Les vocales tán estremaes pa llargor, con vocales llargues (**aa**, **ee**, etc.).

Gramática

El básicu orde de pallabra en Sa ye suxetu verbu oxeto.

Pronomes

Los pronomes personales son estremaos pola persona y el númberu. Nun son estremaos pol xéneru. Con una esceición, los pronomes de suxetu y d'oxetu son idénticos.

Los pronomes singular y plural son como sigue:

Persona	Sa	Español
1ª persona del singular	*nê*	yo / me
2ª persona del singular	êk (*o* pol suxetu)	tu / te
3ª persona del singular	*i*	él / ella / -y / la / lo
1ª persona del plural (inclusivu)	kê(t)	nós / nós / nos (tu y yo)
1ª persona del plural (esclusivu)	*xema*	nós / nós / nos (yo y otros)
2ª persona del plural	*gimi*	vós / vós / vos
3ª persona del plural	*êr*	ellos / elles / les

Amás, hai pronomes duales, que incorporen la partícula *kô*, y pronomes paucales (rifiriendo a un númberu pequeñu de persones), que incorporen la partícula *têl* o *pat*.

Sustantivos

Sustantivos en Sa nun ye precedíu por artículos. La pluralidá ta indicada pol pronome *êr* ("-yos") o un númberu dempués del sustantivu.

Los sustantivos pueden ser o **llibres** o **direutamente teníos**. Los sustantivos direutamente teníos tán siguíos o por un sufixu o por un sustantivu qu'indica a quien un elementu pertenez. Por casu:

> *sê**k*** = El mio nome :

*sê**m*** = El to nome : *sê**n*** = El so nome : *sê **temak*** = El nome del mio padre

Los sufixos posesivos son como sigue:

Persona	Sa	Español
1ª persona del singular	*-k*	mio
2ª persona del singular	*-m*	to
3ª persona del singular (humanu)	*-n*	so
3ª persona del singular (non humanu)	*-tê*	so
1ª persona del plural (inclusive)	*-kêt*	el nuesu (mio y al otros)
1ª persona del plural (esclusivu)	*-gma*	el nuesu (mio y al otros)
2ª persona del plural	*-gmi*	el vuesu
3ª persona del plural	*-r*	so (plural)

La posesión tamién puede ser indicada pol usu de la pallabra *na-* "de" (o *a-* nel casu d'elementos alimentarios), siguido o por un sufixu posesivu o pol nome del posesor:

nak ôl = el mio cocu (pertenencia)
nam ôl = el to cocu (pertenencia)
nan ôl = el so cocu (pertenencia)
ôl na selak = el cocu del mio hermanu (pertenencia)

ak ôl = el mio cocu (pa comer)
am ôl = el to cocu (pa comer)
an ôl = el so cocu (pa comer)

Un verbu puede ser convertíu a un sustantivu pola adición del **sufixu** *-an*:

wêl = baillar
wêlan = un baille

Los modificadores xeneralmente vienen dempués d'un sustantivu:

ere = pueblu :

ere lêp = grande pueblu

Verbos

Verbos en Sa son de normal (anque non siempres) precedíu por marcadores de verbu qu'indiquen el tiempu, l'aspeutu y l'humor de l'aición.

Nes declaraciones positives el marcador ye *m-*, *ma-*, *mwa-*, *me-* o una variante (dependiendo del dialeutu, del verbu y de la redolada). El pasáu y el presente nun son explícitamente distinguíos:

*nê **m**los* = bañu / bañé :

*nê **ma**rngo* = oyo / oyí

Nes declaraciones negatives esti marcador ta reemplazáu con *taa-* o una variante:

nê taalos = nun baño / nun bañé :

nê taarngo = nun oyo / nun oyí

Yetvos marcadores pueden ser combinaos con un marcador futuru *t* o *te*:

*nê me**t** los* = voi bañar
*nê me**te**rngo* = voi oyer
*nê taa**t** los* = nun voi bañar
*nê taa**te**rngo* = nun voi oyer

Nel imperativu, úsese'l marcador futuru ensin otru marcador:

*O **t**los*! = [Tu] baña!
*O **t**erngo*! = [Tu] escucha!

Les declaraciones hipotétiques inclúin una partícula *po*:

*nê met**po** los* = tendría que bañar

Les aiciones completaes tán indicaes utilizando *tê*:

*nê mlos **tê*** = Yá bañé

El suxetu puede ser omitíu, como nel segundu exemplu embaxo:

i meterngo = él va oyer
meterngo = va ser oyíu

Los verbos transitivos ya intransitivos tán distinguíos, con *nê* a la fin del verbu:

êr rôs = mueven
*êr rôs**nê** at* = mueven la piedra

Exemplos de frases

Español	Dialeutos centrales (Panngi, Ranwas, Bunlap)	Dialeutu del norte (Fatsare)	Dialeutu del sur (Badea Martelli)
¿Aú tas diendo?	*O metea bê?*	*O mfa Ser?*	*O metea Ser?*
Toi diendo a...	*Nê metea...*	*Nê mfa...*	*Nê metea...*
¿D'ónde vienes?	*O mamra bê?*	*O mamra Ser?*	*O mamra Ser?*
Vengo de...	*Nê mamra...*	*Nê mamra...*	*Nê mamra...*
¿Cual ye'l to nome?	*Sêm Ser sê?*	*Sêm Ser sê?*	*Hêm Ser hê?*
El mio nome ye...	*Sêk Ser...*	*Sêk Ser...*	*Hêk Ser...*
¿Cuántu?/ ¿Cuántos?	*Beês?*	*Befês?*	*Beêh?*
Unu	(Ser)el so	shuf	*hu*
Dos	(Ser)ru	(Ser)ru	(Ser)ru
Trés	(Ser)têl	(Ser)jil	(Ser)têl
Cuatro	(Ser)êt	(Ser)fêt	(Ser)êt
Cinco	(Ser)lim	(Ser)lim	(Ser)lim
Ye xustu bien	*Yo mbetô nga*	*Yo mbetô nga*	*Yo mbetu nga*

Fonte

Control d'autoridaes	Proyeutos Wikimedia · Datos: Q3460352